

TANINMAYAN TÜRK ÜZERİNE REFERANDUM

Avusturya Tartışmasının Anatomisi

Tirol eyaletinde Telfs şehrinde bir Türk Camii

30 Ocak 2008
Berlin – İstanbul

Önsöz: 2015'te Türkiye Üzerine Avusturya Referandumu

Küresel siyasette son yılların en çok konuşulanlarının başında gelen bir konuyu takip edebilmek için Viyana'ya akın eden binlerce gazeteci, konunun dünya genelinde artan önemini de gözler önüne seriyor. CNN, BBC ve El Cezire Avusturya'nın dört bir yanındaki şehir ve kasabalara haber ekiplerini gönderip Linz'deki taksi şoförleri, Tirol'deki çiftçiler ile röportajlar gerçekleştiriyor ve bir soruya yanıt arıyor: “*Korktuğunuz şey nedir?*” Viyana'yı ayaklar altına alan Kahlenberg tepesinden canlı yayın gerçekleştirirken ise izleyicileriyle, bu tepenin 1683 yılında Türklerin durdurulduğu yer olduğu bilgisini paylaşıyorlar.

Dünya basını, haftalardır Türkiye'nin AB üyeliğinin oylanacağı Avusturya referandumunu tartışıyor. Londra'dan The Guardian konuyu şu şekilde yorumluyor: “1683'te Türkiye işgalci güç konumundaydı. 2015'te Avusturya için Türkiye hala aynı konumda.” Financial Times'ın bir yorumcusunun notu ise “Avusturyalılar, Yeniçerilerin toplarını hala Viyana kapılarına nişan aldığını düşünüyor” şeklinde. Gerek Avusturya basını (“Kuşatma zihniyeti”, “Türklerin dönüşü”, “Avusturya Siperi”) gerekse Türk basını (“Viyana Surları”, “Viyana Düşecek mi?”) askeri metaforlara bulanmış durumda.

Her gittikleri yerde yabancı habercilerin sorduğu soru: *Neden Avusturya?* Çok yerinde bir soru. Burası İsviçre değil ve referandumlar ülke siyasetinin alışıl gelmiş bir parçasını oluşturmuyor. Avusturya'da bundan önce iki referandum yapıldı: ilki nükleer enerji, ikincisi Avusturya'nın AB üyeliğini karara bağlamak üzerineydi. Dahası, Avusturyalılar, başka bir aday ülkenin AB üyeliğini oylamak zorunda da kalmamıştı. Bu sebeple Türkiye bir istisna. 2010'da Fransa'nın anayasa değişikliğine giderek AB üyelik konularının parlamento bünyesinde ele almasını kararlaştırdığından beri Avusturya da bu konuda bir istisna olmuş oldu. Müzakerelerin sürdüğü uzun yıllar boyunca Avusturya ve bazı başka AB ülkeleri işgücü piyasalarını korumak için kalıcı önlemler aldılar. Fakat bunlar 2015 referandumu tartışmalarında gündeme gelmiyor.

Aksine, medyanın ön plana çıkardığı resim küçük, varlıklı ve ezici bir çoğunlukla Katolik bir ülkenin büyük, daha fakir ve ezici bir çoğunluğu Müslüman olan bir ülkenin kaderini elinde tutmasıdır. Hemen her yerde görülebilecek siyasal içerikli posterler de medeniyetler çatışmasını ateşleyecek nitelikte: sayısız posterde başörtülü kadınlar ve minareler resmediliyor, şeriata, Müslüman aşiretlere ve terörizme göndermeler yapılıyor. Sağ cenahtan Avusturya Özgürlükçü Partisi ve partinin mavi gözlü lideri Cidde'den Jakarta'ya kadar tanınmış isimler haline geldi. Bu partinin eylemcileri tansiyonu artırmakla beraber peygamberi (Muhammed'i) küçük çocuklara düşkün (cinsel taciz anlamında) olmakla suçluyor. Fakat onlar bu konuda yalnız değil: Graz'ın Hıristiyan demokrat belediye başkanı basına şu bildiriye geçiyor: “Türlere karşı verilen savaşta Graz'ın uzun bir geçmişi var. Bugün de bu savaş farklı metotlarla devam ediyor.”

Referandum sonuçları üzerine hiçbir zaman kuşku duyulmadı. Eurobarometre anketleri on yılı aşkın süredir Avusturyalıların sadece yüzde 10'unun Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini gösteriyordu. Yeşiller Partisi hariç, parlamentoda temsil edilen tüm siyasal partiler kampanyalarını “Hayır” oyu üzerine oluşturdu. Sonucun değiştirilemez olması bazıları sevindirirken diğerlerini şoka uğrattı. *Viyana 2015*, Hıristiyan ve Müslüman Avrupa'nın karşı karşıya geldiği bir metafor olarak, *Viyana 1683*'ün yerine geçiyor.

İçindekiler

Giriş.....	1
Avusturya Paradoksu	2
Geçmişe Göz Atmak: Avrupa'nın Genişlemesi Üzerine Tartışmalar.....	4
Bulgaristan'ın Üyeliğe Kabulü ve Avusturya.....	5
Avusturya ve Batı Balkanlar	6
Avusturya'da Türkiye Üzerine Tartışmalar – 2004 Öncesi	8
Anketler Ne Anlatıyor?	9
İslam'a Karşı Katolik Siperi?.....	14
Tanınmayan Türk.....	14
Viyana Kapılarında	15

Giriş

Avusturya siyasetinin bizi götürdüğü yer Türkiye'nin AB üyeliği üzerine yapılacak bir referandum mudur? Avusturya'daki en büyük iki siyasal partinin liderleri çoğunlukla bu referandumun sözünü veriyor. Sağ cenaha ait muhalefet ve basın da referandum istemini yineliyor. Kamuoyundaki mevcut eğilimler ve Özgürlükçü Parti'nin yakın zamandaki seçim kampanyasına bakacak olursak yukarıda resmedilen senaryo akla yatkın ve olası.

Bu yazıda Avusturya'nın, Türkiye'nin AB adaylığına yönelik görüşlerinin tarihçesini mercek altına alıyoruz. Geçmişte yapılan anketleri biraz olsun hatırlamak ilginç bir bulguyu ortaya koyuyor: 2002'ye kadar, Avusturya'nın Türkiye'nin üyeliğine bakışı diğer aday ülkelerle büyük farklılıklar göstermiyordu. Yani, kamuoyunun bugünkü düşüncelerinin kökeni uzak geçmişte yer almıyor. Aksine, bu düşünceler Avusturya'daki siyasal iktidarın (seçkinlerin) yakın zamandaki tutumunun ve toplumdaki tartışmaya verdiği yönün bir yansımasıdır.

Bu anlamda dönüm noktası olarak 2004, yani Avusturya Sosyal Demokratların (SPÖ) Özgürlükçü Parti (FPÖ, Jörg Haider başkanlığında) ve Avusturya Halkçı Parti'ni (ÖVP), Türkiye'ye üyelik sürecinde yumuşak davranmakla ve müzakere sürecini engelleyememekle suçlandıkları yıl gösterilebilir. Bu suçlamayı, 2004 yılının Aralık ayında Halkçı Parti şansölyesinin referandum vaatleri izledi.

O zamana kadar hemen her siyasi aktör, genişlemenin Avusturya için artıları ve eksilerinin teker teker değerlendirileceği daha sakin bir tartışma ortamını destekliyordu. Atılan bu iki adımla, bu konudaki görüş birliği de kayboldu. Nihai bir referanduma yönelik tüm tartışmaları erteleyen yeni, partiler arası bir görüş birliği ortaya atıldı.

O günden bu yana Avusturyalı politikacılar Türkiye'ye yönelik tutumlarını kamuoyundan sakındılar. Avusturyalı bakanlar 2006 ve 2007 yıllarında Ankara ve İstanbul'a hiçbir ziyaret gerçekleştirmedi. Avusturya enstitüleri modern Türkiye üzerine çok kısıtlı (Hollanda, İsveç ve Almanya ile karşılaştırıldığında) araştırmalarda bulundu. Avusturya'ya yeni ve daha aktif bir Türkiye büyükelçisinin atanmasına rağmen kültürel ya da akademik diğer alanlarda da fazla bir etkileşim yaşanmadı. Bu tutum, Avusturya'nın Macaristan, Polonya, Romanya ve Bulgaristan gibi diğer aday ülkelere yönelik tutumu göz önünde bulundurulduğunda, kati zıtlıklar içeriyordu.

Türkiye, Avusturya kamuoyunda ne kadar az tartışılırsa, Türkiye'nin üyeliği üzerine planlanan referandumun da 2014 ve 2020 tarihleri arasında yapılacağı ve üyeliğin Avusturya tarafından daha sert bir şekilde reddedileceği kesin olarak öngörülebilir.

Bazıları için bu çok da büyük bir problem teşkil etmiyor. Fakat Türkiye'nin üyeliğine karşı olan Avusturyalılar bile referandum yapılacak olmasından rahatsızlık duymalıdır. Türkiye'nin üyeliğe kabulü üzerine bir referandum düzenlenecekse, diğer aday ülkeler için de referandum yapılmalı mı? Avusturyalılar Arnavutluk ya da Bosna-Hersek konusunda da referanduma gitmeli mi? Yapılacak referandum, Avusturya (ve Avrupa)

aşırı sağ cenahın küresel bir platformda yer edinmesini sağlayacaktır. Bu Avusturya'yı Avrupa'nın içine izole etmekle beraber Müslüman dünyasını küçük düşürmekle sorumlu bir konuma yerleştirir.

Aslında Avusturya kendini medeniyetler çatışmasının ön cephesine yerleştiriyor. Fakat böyle bir çatışma gerçekten de gerekli mi ve Avusturyalılar bu çatışmanın kalbinde yer almak istiyor mu? Burada yapılan analizin amacı bu tartışmayı açmaktır.

Avusturya Paradoksu

Avusturya'nın tutumu, genişlemeden sorumlu gözlemcileri çoğunlukla hayrete düşürecek niteliktedir. Dünya çapında fazlasıyla refah sayılabilecek (AB'de kişi başına düşen ortalamalarda 4.) bir ülke Avusturya. Yüzde 4.2 ile Avrupa'nın en düşük işsizlik oranının da sahibi. Economist dergisinde de belirtildiği gibi:

“Avusturyalılar şikayet etmeye bayılır ama iş ekonomiye geldiğinde onlar bile homurtuların biraz aşırıya kaçtığını kabulleniyor.” (The Economist, 24 Kasım 2007)

Avusturya AB'nin genişlemesinden fevkalade faydalandı. Avusturyalı işletmeler Orta Avrupa'nın yeni AB üyelerini hiç vakit kaybetmeden kucakladı. Avusturyalılar gerek Romanya gerekse Bulgaristan'da ve genel olarak da Batı Balkanlara yapılan yatırımlarda ilk sırayı çekiyor.

Bu sebeple, Avusturya kamuoyunun genişlemeye bu kadar karşı olması aksi bir şekilde Avusturya'nın çıkarlarına ters düşüyor. Buna rağmen anketler Avusturyalıların, diğer AB üyelerinin de ötesinde, Hırvatistan dışındaki diğer tüm ülkelerin üyeliğine karşı olduğunu gösteriyor. Avusturyalıların yüzde 62'si Makedonya'nın üyeliğini desteklemiyor, yüzde 73'ü Arnavutluk'un üyeliğine, yüzde 59'u Bosna-Hersek'in üyeliğine ve yüzde 65'i de Sırbistan'ın (2006 uyarınca Sırbistan-Karadağ) üyeliğine karşı çıkıyor. Bu kategoride Avusturya, Avrupa rekorunun sahibi!

Makedonya'nın Üyeliğini Destekleme Oranı (Eurobarometre, 2006¹)

Avusturya	32 %
Lüksemburg	36 %
Almanya	40 %
Fransa	53 %
Kıbrıs Cumhuriyeti/Rum Kesimi	58 %
...	...
Hollanda	64 %
Danimarka	66 %
İsveç	71 %
Slovenya	74 %

Anlaşılabacağı üzere, Avusturya kamuoyu Türkiye'nin AB üyeliğine diğer aday ülkelerin üyeliğinden bile daha sert karşı çıkıyor. Yakın zamanda (ülkelerin AB üyeliği üzerine), yapılan bir Eurobarometre araştırması 2006'nın sonlarından bu güne kadar Türkiye'nin üyeliğine yönelik desteğin yüzde 5 oranında düştüğünü gösteriyor. Buradan çıkartılacak anlam karşılaştırmalı bir Avrupa analizi yapıldığında görülebilir: 2006 yılında Yunanlıların yüzde 24'ü Türkiye'nin üyeliğini destekliyordu. Bu oran, Avusturya'nın 5 katıdır.

Türkiye'nin Üyeliğine Destek (Eurobarometre, 2006)

Avusturya	5 %
Almanya	16 %
Lüksemburg	17 %
Kıbrıs Cumhuriyeti/Rum Kesimi	19 %
Fransa	22 %
...	...
Polonya	40 %
Portekiz	40 %
Slovenya	43 %
İsveç	46 %

Avusturya'nın siyasal liderlerinin bu anketlere yönelik tutumu, Türk hükümeti de dâhil pek çoklarının beklentisinin aksine, Türkiye'nin üyeliğine karşıtlığı en ön safhada göstererek oldu.

2004 yılının Aralık ayında, Avusturya Şansölyesi Wolfgang Schüssel Türkiye'nin üyeliği öncesi referandumuna gitme sözü verdi. Kasım 2005 AB Dışişleri Bakanları toplantısında

¹ Eurobarometre 66, AB Kamuoyu Yoklaması, Saha Araştırması: Eylül-Ekim 2006, Yayınlanma Tarihi: Eylül 2007, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf.

ise Avusturya Dışişleri Bakanı Ursula Plassnik, müzakerelerin tam üyelik dışında gerçekleşmesini gerektiğini gerekçe göstererek Türkiye ile müzakerelerin açılmasını bir günlüğüne geciktirdi. Bu davranışı Avusturya medyası tarafından da kutlandı. Türkiye karşılığı Avusturya'daki seçim kampanyalarına da malzeme oldu. Şu anda görev yapmakta olan Şansölye, Sosyal-Demokrat Alfred Gusenbauer, halen Avusturya'nın Türkiye hakkında referanduma gitmesi gerektiğini savunuyor.

Dışarıdan izleyen bir gözlemci Avusturya'nın genişlemeye karşı tutumunu nasıl okur? Avusturya 2004 genişlemesinden en kazançlı çıkan ülkelerin başında geliyordu. 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın üyeliğinde hemen hemen oybirliğine varmış bir Avusturya Parlamentosundan söz etmek mümkün. Bugün de Avusturyalı siyasetçiler *bütün* Balkan ülkelerinin AB'ye katılımını desteklediklerini tekrarlıyorlar. 2002 yılında Bulgaristan ya da Romanya'nın AB'ye üyeliğine yönelik desteğin Türkiye'ye o yıl halk arasındaki destekten farksız olduğu halde Bulgaristan'ın üyeliği hiçbir zaman siyasal bir problem haline getirilmedi. Avusturya'nın Batı Balkanlara yönelik politikalarının da anketlerden etkileneceğini söylemekse pek olası görünmüyor.

Gündemi aslen belirleyen Avusturyalı siyasetçilerin kararlarıdır. Avusturya'nın "Avrupa yanlısı koalisyonu", 1994 yılında Avusturya'nın AB üyeliğinden 2004 ve 2007 yıllarındaki genişlemelere kadar mevcut kalan bu koalisyon, söz konusu Türkiye olunca paramparça oldu.

Geçmiş Göz Atmak: Avrupa'nın Genişlemesi Üzerine Tartışmalar

Orta Avrupa ülkeleriyle 1997 yılında müzakereler başladığında, genişlemeden, 1259 km sınırını dört aday ülkeyle paylaşan Avusturya'dan daha fazla etkilenecek bir başka ülke yoktu. Bu sebeple Avusturya kamuoyunun bu konudaki rahatsızlığı çok da şaşırtıcı olmamalı. 1996'dan 2000'e kadar yapılan anketlerde korkunun dozunun giderek yükseldiği gözleniyor. Kısa bir süre sonra da Avusturya, genişlemeye verdiği destek bakımından Almanya ve Fransa ile birlikte AB 15 içerisinde sonuncu ya da sondan ikinci sırada yerini aldı.²

Yapılan bir araştırma sonucuna göre, Avusturyalı işadamlarının yüzde 47'si genişlemeye karşıydı.³ Bir diğer araştırma, Avusturyalıların yüzde 62'sinin, genişleme sonucu kişisel güvenliklerinin tehlikeye düşeceğini düşündüğünü ortaya koyuyordu.⁴ Kasım 1999'da, Slovak ve Polonyalıların üyeliğine sadece yüzde 33 destek veriyordu.⁵

² Martin Lugmayr, Österreich und die EU-Osterweiterung. Maximale Chancen – Maximale. Risiken (Avusturya ve AB Doğuya Genişleme – maksimum şans – minimum risk.), 2002.

³ Austrian Press Agency, 14 Mayıs 1998.

⁴ Austria Press Agency tarafından düzenlenen market enstitü anketi, 6 Kasım 1998.

⁵ Österreichische Gesellschaft für Europapolitik, Die EU-Erweiterung aus der Sicht der Österreicher und unserer Nachbarn, Kasım 1999.

Sonuçlar Jörg Haider'in Özgürlükçü Parti'nin fikirlerini hem destekledi hem de ona kullanabileceği veriyi sağlamış oldu: Siyasal geçmişini AB karşıtlığı üzerinde şekillendiren parti, şimdi AB'nin genişlemesine karşıtlığıyla ön plana çıkıyordu. 1996 ile 1999 arasında Özgürlükçü Parti (FPÖ) Parlamento'ya genişleme karşıtı 20 önerge sundu. Bu siyasal tutum işe de yaradı. 1980'lerin sonunda yüzde 5 oranında oy alan parti, oylarını 1999'da yüzde 27'ye kadar yükseltmeyi başardı. Aynı evrede ve özellikle 1999'da Avusturya'nın genişleme yönelik desteği tüm zamanların en düşük düzeyinde seyretti.

Özgürlükçü Parti ayrıca referandum çağrısı da yaptı. Jörg Haider'in sözleriyle:

“Avusturya hükümeti Brüksel'de AB'nin Doğu Avrupa'ya genişlemesini veto etmediği takdirde ülkeye ihanetten suçludur. İşgalci güçler dışında hiçbir hükümet bu şekilde davranamaz. Bu proje tez zamanda durdurulmalıdır.” (Lugmayr, s. 147)

İlginç ve bir o kadar da ironik olan değişimi yine FPÖ'nun bu tutumunun getirmesi oldu. 1999 seçimleriyle beraber Özgürlükçü Parti, Halkçı Partiyle koalisyona gitti. Halkçı Parti AB yanlısı bir çizgiye sahipti ve genişlemeyi, koalisyonun bir şartı olarak öne sürmüştü. 2000 yılından itibaren FPÖ tutumunu tamamıyla değiştirdi.

“FPÖ komşularımızın katılımını destekleyecektir. Entegrasyon sürecini desteklemek için hazır bekliyoruz... Türkiye'yi de katılıma aday ülke olarak görmek bu anlamda mantıklı olacaktır.” (Lugmayr, s. 155)

Bu noktadan itibaren, 2006 yılına değin hiçbir parti AB'nin doğuya genişlemesine karşı bir kampanya yürütmedi.

Bulgaristan'ın Üyeliğe Kabulü ve Avusturya

Partiler arası görüş birliği Bulgaristan ve Romanya'nın üyeliği süresince etkinliğini korudu. 1994 yılının Aralık ayında, Avusturya henüz AB'ye üye olmadan, Avusturyalıların sadece yüzde 20'si Bulgaristan'ın AB'ye katılımına olumlu bakıyordu.⁶ 2005 yılında bu oran aynı kaldı.⁷ Fakat aynı sürede Bulgaristan'ın üyeliğine Avusturya halkı arasında karşıtlık sertleşti – 1994'te yüzde 57 olan bu oran 2005'te yüzde 69 olarak ölçüldü.

Kamuoyunun düşüncesine rağmen köklü siyasal partilere ait politikacılar Bulgaristan'ın üyeliğini Avusturya'nın çıkarlarına katkı sağlayacağını belirterek destekledi. Ekonomi Bakanı Wilhelm Molterer 12 Nisan 2006'da verdiği bir demeçte şu şekilde belirtiyordu:

⁶ Standard Eurobarometer EB 42, Aralık 1994:
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb42/eb42_en.pdf.

⁷ Standard Eurobarometer EB 64, Sonbahar 2005:
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf.

“Bu genişleme sadece Avrupa’ya değil, kendi ülkemize de yeni bir perspektif kazandıracaktır. Genişleme büyümeye yansiyacak ve güvenliğe katkıda bulunacaktır; bu da Avusturya için daha fazla iş imkânı anlamına geliyor.”⁸

2006 yılının ilkbaharında Bulgaristan’a düzenlediği bir gezi sırasında Cumhurbaşkanı Heinz Fischer, bir gazeteciden gelen soruyu şöyle yanıtladı:

“1 Ocak 2007’de gerçekleşecek katılım olması gerektir... Sadece birkaç yıl öncesine kadar Bulgaristan’ın 146 çeşit problemi çözmesi gerektiğini hatırladıkça, şu anda sadece 6 tanesinin çözümlenmeyi beklediğini bilmek, bana son koşulun da son sürat olacağına dair olasılığı sunuyor.”⁹

Şansölye Wolfgang Schüssel de, Haziran 2006’da AB Avusturya Başkanlığını Balkan büyümesini ön plana çıkardığı için tebrik etti:

“AB genişleme sürecinde Romanya ve Bulgaristan’ın üyelik tarihleri belirlendi ve Hırvatistan ile müktesebatın ilk kısmı tamamlandı. Makedonya’nın adaylık statüsü devam ediyor. Sırbistan-Karadağ ile de başarılı görüşmeler gerçekleştirildi. Arnavutluk ile dengeleme (stabilizasyon) anlaşması imzalandı. Özetle, (Avusturya) dışişleri bakanlığının kazanımları oldukça fazla.”¹⁰

Süreç esnasında, muhalefette yer alan iki partiden –Avusturya Sosyal Demokratlar ve Yeşiller– herhangi biri, benimsenmeme potansiyeline sahip politikaları savunduğu için hükümeti eleştirmedi. Bulgaristan ve Romanya’nın üyeliğine istinaden kimse referandum talebinde bulunmadı. 26 Nisan 2006’da Avusturya Parlamentosu Bulgaristan ve Romanya’nın 2007’deki üyeliğini sadece iki karşıt oyla onadı.

Avusturya ve Batı Balkanlar

Bugün ise Batı Balkanlara yönelik kamuoyu yoklamaları daha ümitlendirici niteliktedir. 2007’nin ilk aylarında Avusturyalıların sadece yüzde 28’i daha fazla genişlemeyi destekliyordu. Yeni sınırlarıyla AB genelinde bu oran yüzde 49’idi.¹¹ (Eurobarometre 2007)

Fakat genişleme yanlısı koalisyon tutumunda değişiklik yapmadı. 7 Nisan 2003’te, zamanın dışişleri bakanı Ferrero-Waldner Avusturya’nın tutumunu ve Hırvatistan’a yönelik yaklaşımını şu şekilde özetliyordu:

“Hedef Romanya ve Bulgaristan’ın 1 Ocak 2007’de üyeliğidir ... Hırvatistan ... Avusturya’dan tam destek alıyor, çünkü Avrupa’ya yaklaşımı sadece

⁸ ÖVP Basın Bülteni, 12 Nisan 2006.

⁹ 25 Mayıs 2006, Passauer Neue Presse.

¹⁰ ÖVP Basın Bildirisi, 12 Haziran 2006.

¹¹ Eurobarometer 67, Bahar 2007,
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_at_nat.pdf.

Avusturya'nın çıkarıyla uyusmakla kalmıyor, kıtanın tamamının güvenliğini de pekiştiriyor.”¹²

19 Ekim 2004'te de sözlerini şu şekilde tekrarlıyordu:

“Avusturya'nın perspektifinden Hırvatistan ile önümüzdeki yılın ilk aylarında müzakereleri başlatmak hayırlı olacaktır. Bu diğer Güney-Doğu Avrupa ülkelerinin reformları devam ettirmesi açısından da teşvik edici niteliktedir.”¹³

2006'nın ilk döneminde Avusturya AB Başkanlığı “Avrupa'nın Batı Balkanlar Perspektifini” teyit etti. Dışişleri Bakanı Ursula Plassnik'in de üzerinde durduğu gibi:

“3 yıl önce Selanik'te bölge ülkeleri için net bir katılma perspektifi çıkartıldı. Bugün gönderdiğimiz ortak sinyalle bu perspektifi onaylıyoruz; bu sinyal heveslendirici olmakla birlikte ortak siyasal niyetin göstergesidir. Amaç Batı Balkan ülkelerinin AB üyeliğidir.”

Avusturya'nın önde gelen siyasetçilerinin kamuoyu üzerindeki etkisinin en bariz örneği Hırvatistan'dır. 2000 yılı sonrasında Avusturya hükümeti Hırvatistan'a desteğinde sabit bir politika izledi. Buna rağmen, izlenen bu politika halkın desteğini kazanamadı. 2002'de yapılan kamuoyu araştırmaları Hırvatistan'ın AB'ye katılımına yönelik karşıtlığın hemen hemen Türkiye'nin üyeliğine karşıtlık kadar yüksek bir oranda seyrettiğini gözler önüne seriyordu.¹⁴ Fakat 2005'te, düşünceler yeniden şekillenmişti; büyük çoğunluk Hırvatistan'ı desteklerken, büyük bir çoğunluk ise Türkiye'nin üyeliğine karşıt tutumunu perçinliyordu.¹⁵

Eurobarometre Anketleri 2002-2005		
	2002	2005
Hırvatistan'ın katılımı		
- Destek	51%	34%
- Karşıt	40%	55%
Türkiye'nin katılımı		
- Destek	53%	32%
- Karşıt	80%	10%

2005'e gelindiğinde Avusturya'daki hemen her siyasal parti Hırvatistan için lobi yapıyordu. Ocak 2005'te Paul Rubig (Avrupa Parlamentosu ÖVP milletvekili)

¹² Dışişleri Bakanlığı Basın Bildirisi, 7 Nisan 2003.

¹³ Dışişleri Bakanlığı Basın Bildirisi, 19 Ekim 2004.

¹⁴ Standard Eurobarometer 57, Bahar 2002,

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb57/eb57_en.pdf.

¹⁵ Standard Eurobarometer 64, Sonbahar 2005,

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf.

düşüncelerini şöyle belirtiyordu: “Özellikle Hırvatistan bize çok yakın ve bence standartlar hemen hemen tamamlanmış durumda.”¹⁶ Aynı tartışma çerçevesinde, AP SPÖ delegasyonu başkanı Maria Berger görüşlerini bu şekilde beyan ediyordu: Hırvatistan’a Evet diyorum, her şey burada (tartışarak) başlıyor, Bulgaristan ve Romanya’nın üyeliğine de kriterler tamamlandığı takdirde Evet diyorum. Bence bu konu Türkiye’nin Birlik’e katılımına nazaran daha fazla önem teşkil ediyor.”¹⁷ Sonrasında Berger “Hırvatistan’ın aslen bir Avrupa ülkesi olduğu”nun da altını çizdi. Ekim 2005’te, Avusturya hükümeti AB nezdinde başarılı bir şekilde lobi faaliyetlerini sürdürdü ve Hırvatistan ile müzakereler açıldı.

Avusturya’da Türkiye Üzerine Tartışmalar – 2004 Öncesi

2004 baharının öncesine kadar her iki ana partinin de Türkiye’ye yönelik belirli bir politikası olmadığını hatırlatmakta yarar var. 1999 yılının Aralık ayında, görevi sona ermek üzere olan SPÖ Şansölyesi Viktor Klima Türkiye’ye adaylık statüsü kazandıran AB Helsinki Konseyi kararını destekliyordu. 2 gün sonra, Dışişleri Bakanı Wolfgang Schüssel Avusturya basınına “Türkiye’nin adaylığı olumlu karşılanıyor çünkü AB ve Türkiye arasındaki yakınlaşma Türkiye’de istikrarı ve Avrupa’da güvenliği güçlendirecektir”¹⁸ şeklinde bir açıklamada bulundu. 2002 yılında SPÖ’dan Caspar Einem de Kopenhag Konseyi’nin kararından övgüyle söz ediyordu.

“Hepimiz Türkiye’nin Avrupa’ya doğru ilerlediğini kabul etmeliyiz. Şu zamana kadar pek çok şansı zaten harcadık çünkü biz (Avusturyalılar), kriz anında arkadaş olmaktansa korku dolu şüpheciler gibi davrandık. Bu sefer daha iyi hareket etmeliyiz. Türkiye ile özel ve yakın bir ortaklık kuralım. Bu Türkiye AB’ye üye olduğu zaman da yardımcı olacaktır.”¹⁹

Türkiye’nin adaylık statüsü kazandığı Aralık 1999 Helsinki Zirvesinden bu yana iki ayrı Avusturya Şansölyesi, iki devlet başkanı ve üç dışişleri bakanı AB’nin Türkiye üzerine olan kararlarını destekledi. (Helsinki 1999, Kopenhag 2002, Brüksel 2004, Lüksemburg 2005) 2002’de Şansölye Schüssel Kopenhag Zirvesi öncesi şöyle konuştu:

“(Avrupa) Konsey(i) siyasal amaçlarla Komisyonu göz ardı etmemelidir. Mevcut prosedüre sadık kalınmalıdır; örneğin Komisyon’a: siyasal kriterlerin yerine getirilip getirilmediğinde bir hükme varabilen ve daimi olarak hazırlanan İlerleme Raporlarını yayınlayan kuruma... Prensipteki soru olan Türkiye AB’ye üye olmalı mı, aday ülke statüsünün verilmesiyle zaten cevaplanmıştır.”²⁰

¹⁶ Oberösterreich heute, 10 Jahre EU-Mitgliedschaft – Bilanz.

¹⁷ Oberösterreich Heute, ORF TV; 3 Ocak 2005

¹⁸ Enlargement/Agenda 2000 Watch, Institut für Europäische Politik in Co-operation with the Trans European Policy Study Association, February 2000, p.41, (alıntı Kurier’den, 12 Aralık 1999).

¹⁹ Austrian Press Agency, 14 Aralık 2002.

²⁰ Parlamentskorrespondenz/02/10.12.2002/Nr. 728, www.parlament.gv.at.

4 Mayıs 2004 tarihinde Die Presse'nin haberine göre Avusturya'daki tüm partiler Türkiye konusunda kendi içinde ayrılmış durumdaydı. 28 Haziran 2004 tarihli Hürriyet gazetesinde yer alan bir makaleye göreyse, SPÖ lideri Alfred Gusenbauer bile Avusturyalı Türklere destekleyici nitelikte mesajlar veriyordu:

“Gusenbauer SPÖ'nün her daim Türkiye'nin AB katılımını desteklediğini söylüyor... Ayrıca AB'nin şu noktada hazır olmamasına rağmen, bu durumun en erken on yıl içerisinde üyelikle sonuçlanabilecek müzakerelere başlamakta bir engel teşkil etmediğini düşünüyor.”²¹

2005 Haziran'ına kadar FPÖ'lü Jörg Haider de Türkiye'nin üyeliğinden yana önerileri tartışıyordu. Bu tutumu yüzünden kendi partisi tarafından bile, “izole edilmiş bir ses olmakla”²² eleştirilmişti.

Anketler Ne Anlatıyor?

2006 yılının Haziran ayına kadar Türkiye'nin üyeliği üzerine tartışmalar öyle bir noktaya geldi ki Avusturyalıların yüzde 80'i, Türkiye-AB müzakereleri hakkında bir şekilde haberdardı. Bu oran, Bulgaristan ve Romanya'da sadece yüzde 54'lerdeydi.²³

Anketlerin bize anlattıkları da pek çok önemli noktayı vurgulamaktadır. Özellikle iki anket oldukça ilginç bulgular sunuyor: düzenli şekilde yayınlanmakta olan Eurobarometre raporları ve Viyana Türkiye Büyükelçiliği tarafından 2006'nın son ayları ve 2007'nin ilk aylarını kapsayarak gerçekleştirilen Eurosearch anketleri.²⁴

Eurobarometreye göre, 2005'te Avusturyalıların yüzde 73'ü (AB25 genelinde yüzde 54 ile karşılaştırılacak olursa) AB ve Türkiye arasındaki kültürel farklılıkların Türkiye'nin üyeliği için engel oluşturacağını düşünüyordu.

²¹ Austrian Press Agency, 30 Haziran 2004.

²² Ewald Stadler, Jörg Haider'i “izole düşünce” olarak nitelendiriyor ve ekliyordu ki FPÖ'da başka hiçbir kimse bu denli teklifli bir yolu desteklemezdi. Austrian Press Agency 5 Ağustos 2004.

²³ ÖGFE/GFK Anketi.

²⁴ http://www.tuerkeidialog.at/fileadmin/tuerkeidialog/download/Ergebnis_Tuerkei_11.01.07.pdf.

Türkiye'nin AB'ye katılımına Yönelik Talepler ve Endişeler
Avusturyalılar, diğer Avrupalılara göre daha endişeli

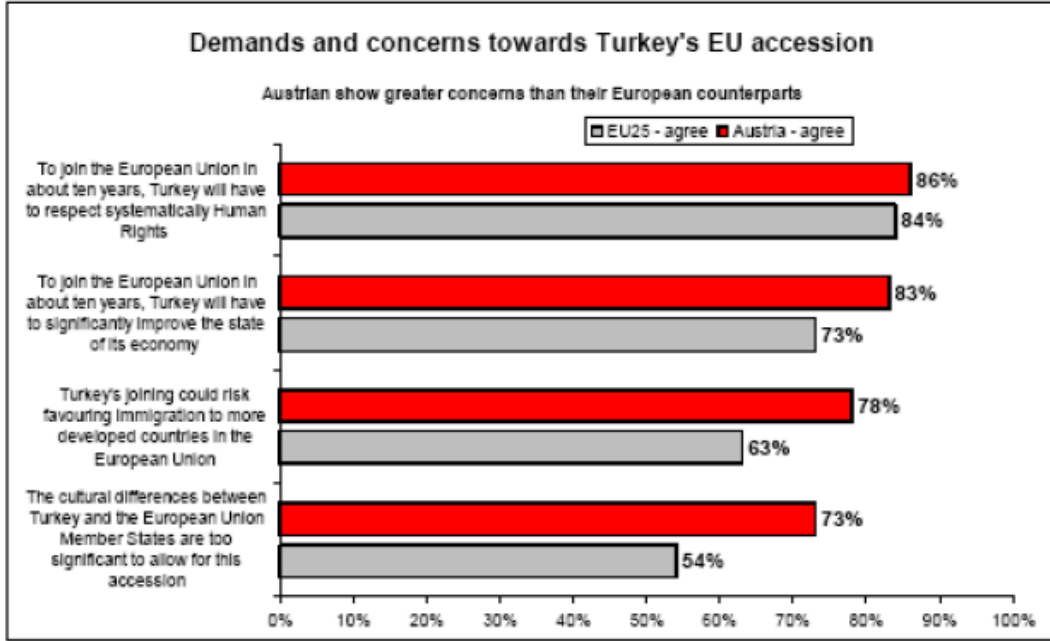
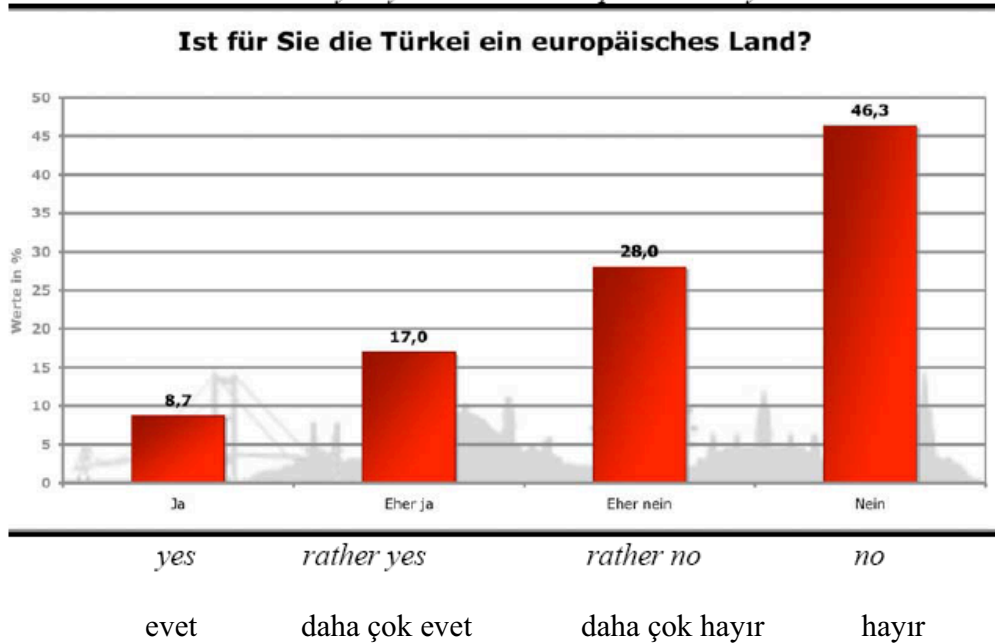

Diagram 8, Source: Eurobarometer 63.4, spring 2005

Benzer bir soru da 2006'da Eurosearch tarafından soruldu:

Sizce Türkiye bir Avrupa ülkesi mi?

Is Turkey in your view a European country?

Görülen o ki Avusturya toplumunda, öğrenciler, yöneticiler, emekliler ya da ev kadınları ayırt etmeksizin kuşkucu yaklaşımlar yaygın.

Mesleklere göre Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik düşünceler: Yanlı (Kırmızı) Karşıt (Sarı)
Attitudes towards Turkey's EU accession by profession: in favour (red), against (yellow)

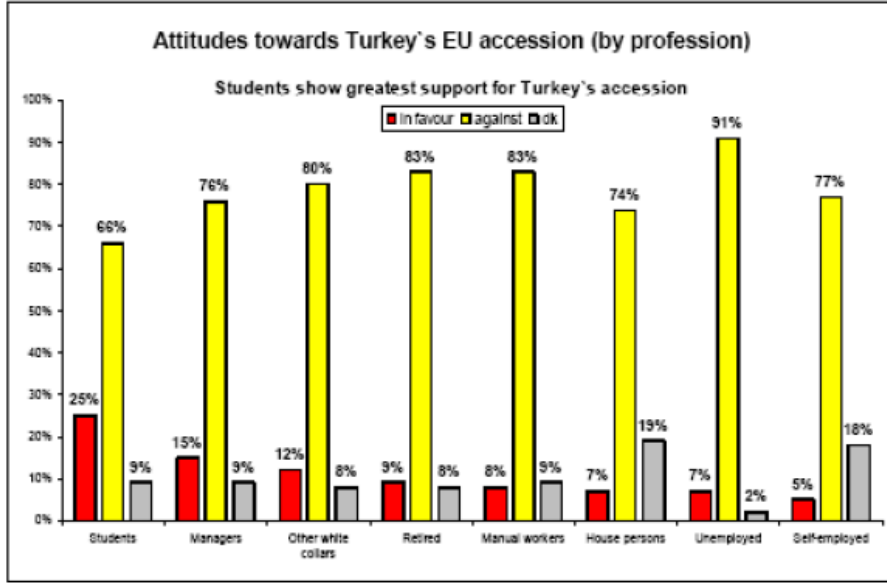

Diagram 6, Source: Eurobarometer 6.4, spring 2005

Öğrenciler – yöneticiler – beyaz yakalı işçi sınıfı – emekliler – emekçiler – ev kadınları – işsiz – serbest meslek

Mevcut anketler ayrıca Avusturyalıların, Türkiye'nin üyeliğini desteklemek amacıyla kullanılan argümanlarla ikna edilemediklerini gösteriyor. Avusturyalıların sadece yüzde 20'si Türkiye'nin AB'ye katılımının "bölgede güvenliği güçlendireceğine" inanıyor. Yalnız yüzde 24'lük bir kesim de Türkiye'nin AB üyeliği ile Avrupa ve Müslüman dünyası değerleri arasında karşılıklı uzlaşa sağlanabileceği görüşünde. Hemen hemen üçte ikisi Türkiye'deki hızlı ekonomik büyümenin AB'yi etkileyeceğine ya da Müslüman Türk demokrasininin AB'ye Müslüman dünyasıyla uzlaşa varmasında aracı olacağına karşı çıkıyor.

Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen argümanlar

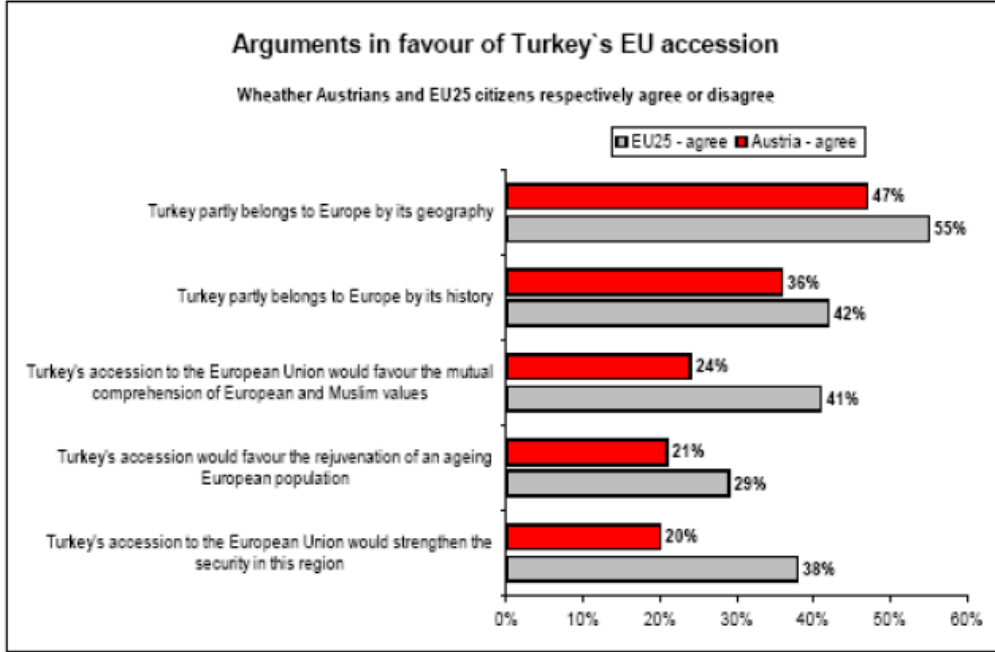

Diagram 9, Source Eurobarometer 63.4, spring 2005

Sizce daimi bir şekilde hızla büyüyen bir Türkiye AB'nin ekonomik kalkınmasında pozitif bir faktör mü?

Yes

it makes no difference

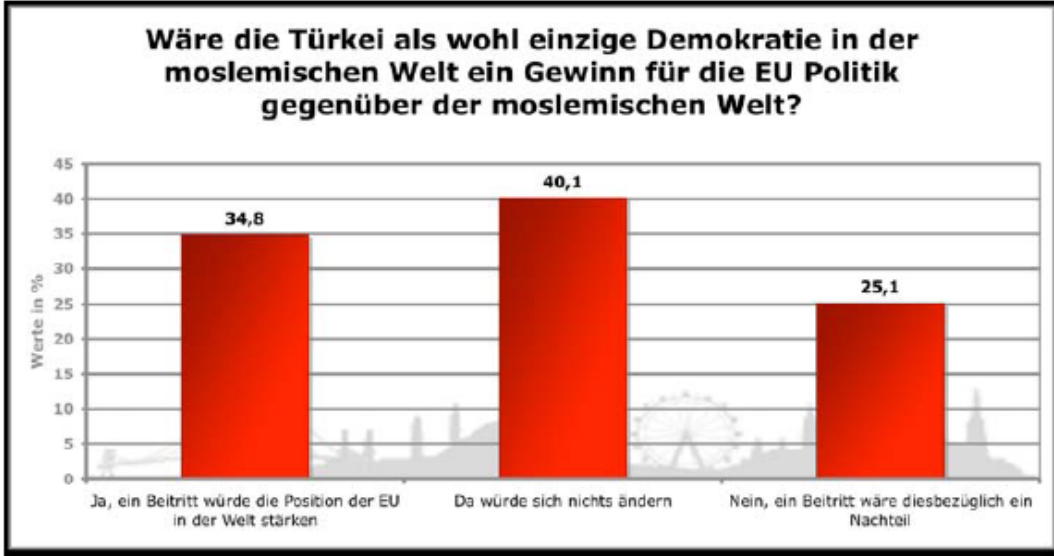
no, rather a burden

Evet

Bir değişiklik yaratmaz

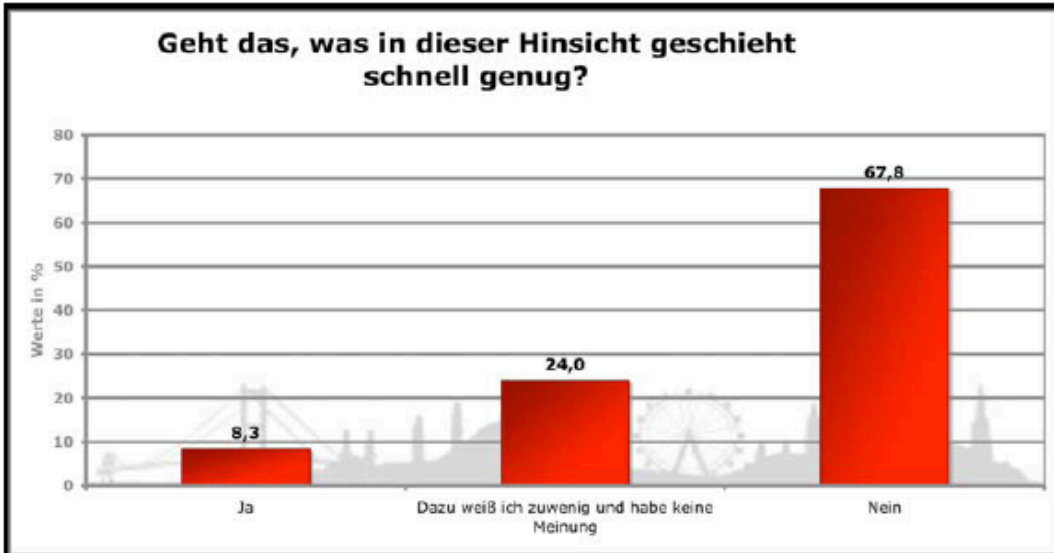
Hayır, aslında bir yükür

Müslüman dünyasındaki tek gerçek demokrasi olan Türkiye sizce AB'nin Müslüman dünyasına yönelik politikalarında yardımcı olur mu?

yes *makes no difference* *it would be a burden*
Evet Bir değişiklik yaratmaz Hayır, aslında bir yükür

Türkiye ekonomi ve vatandaşlık hakları alanlarında reformlar gerçekleştirmektedir. Sizce bu reformlar istenen hızda mı gerçekleşiyor?

yes *I do not know* *no*
Evet Bilmiyorum Hayır

İslam'a Karşı Katolik Siperi?

Aynı Eurosearch anketi, Avusturyalıların yüzde 60 kadarının AB'ye üyelikte dinin konu dışı olduğuna inandığını belirtiyor. Sadece yüzde 28'lik bir kesim Avrupa'yı "Hıristiyan kalesi" olarak benimsiyor. Dahası, Avusturya'nın Katolik hiyerarşisi, Türkiye'nin katılımına karşı bir pozisyon da almadı.

Avusturya Katolik Kilisesinin merkezi enstitüsü, 15 üyesi bulunan Avusturya Piskoposlar Kongresi, uzun süredir İslam ile olan geleneksel diyaloguyla övünmüştür. Kongrenin başkanı da olan Kardinal Christoph Schonborn'a Türkiye hakkında Aralık 2004'te yöneltilen bir soru üzerine Kardinal, "sorunun dinsel olmadığını aksine sorunların, her Katolik'in farklı bir yaklaşımda bulunabileceği siyasal nitelikli olduğunu" belirtmişti.²⁵ Bir başka sefer de Schonborn Türkiye'nin "tarihsel" olarak Avrupa'ya ait olduğunu belirtiyordu.²⁶ Haziran 2004'de, Kongre'nin Dünya Dinleri Konseyi resmi bir açıklama yaparak, Türkiye sorusuna açık bir yaklaşım benimsedi:

"Avusturya, İslam dünyasına yönelik dinsel, kültürel ve siyasal değerlerde geleneksel olarak *aracı* rolü üstlendi. Zaman, özellikle Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik tartışmalarda ortaya çıkan popülist ayartmaları göz ardı ederek bu geleneği sürdürme zamanıdır."²⁷

Tanınmayan Türk

Konunun Avusturya siyasetindeki önemi göz önüne alınırsa, Avusturya'nın modern Türkiye hakkında ne kadar az şey bildiğini görmek oldukça şaşırtıcı oluyor. Avusturya'nın birçok tarih ve coğrafya okul ders kitaplarını gözden geçiren ESI, Avusturyalı öğrencilerin modern Türkiye Cumhuriyeti üzerine hemen hiçbir şey öğrenmediğini ortaya çıkardı.

Hauptschule'de (11-14 yaş) kullanılan tarih kitapları Türkiye'den hiç bahsetmiyor.²⁸ Avusturyalı öğrenciler derslerinde Çin, Afrika'nın sömürgecilikten kurtuluşu ve Orta ve Doğu Avrupa'nın 1989 sonrası değişimini işliyor. Türkiye'ye yapılan tek gönderme, "Osmanlı'ya karşı savaşan Avusturya, gücünü nasıl imparatorluğun güneydoğusuna aktardı" başlığı altında yer buluyor. Mezun olmadan önceki son sınıfta okutulan Erde Mensch Wirtschaft'ta ise öğrenciler genişleme, Orta ve Doğu Avrupa ve Balkanlar

²⁵ ORF OE1 Radio, Mittagsjournal, 23 Aralık 2004.

²⁶ *Kathpress* 14 Ocak 2003.

²⁷ Stellungnahme zu den Beitrittsverhandlungen der Türkei mit der Europäischen Union aus religiöser Perspektive. Österreichische Bischofskonferenz, Kontaktstelle für Weltreligionen, 25 Haziran 2004. Tam metin için: http://www.irf.ac.at/docs_expert_d.php?radio_detail_d=869 (Almanca).

²⁸ ESI'nin Viyana'da bulunan ÖSV kitapçısına ziyareti, 2 Ağustos 2005.

hakkında bilgilendiriliyor. Avrupa'nın entegrasyonu hakkındaki bir zaman çizelgesindeyse, Türkiye'nin adı bile geçmiyor.²⁹

Her ne kadar Avusturya, Osmanlı Çalışmaları'nın merkezi olmakla övünüyorsa da, Türkiye üzerine gerçekleştirilen akademik çalışmalar, özellikle son zamanlarda hemen hiç yapılmıyor. Almanya'nın tersine Avusturya'da Türk çalışmaları üzerine akademik bir merkezi birim bulunmamaktadır.³⁰ Çağdaş Türk kültürünü ilerletmeye yönelik resmi kültürel merkezlerde bulunmamaktadır. (Bu tür merkezler Bulgaristan ve Polonya'da mevcuttur.) 1995 ve 2001 yılları arasında yalnızca 38 Avusturyalı, devlet bursuyla Türkiye'ye akademik çalışma yapmaya gelirken aynı zaman diliminde 3561 Avusturyalı akademiysen İngiltere'ye, 3436'sı ABD'ye, 2971'i Fransa'ya gönderildi ve 102'si Bulgaristan'ı ziyaret etti.

Daha önce yapılan Avusturya genişleme tartışmalarında Avusturya enstitüleri pek çok akademik çalışmaya imza attı. Düşünce kuruluşları, endüstri ve işçi sendikaları, siyasi parti enstitüleri, Avusturya Ulusal Bankası, bakanlıklar, bölgesel ve yerel hükümetler ve üniversiteler 1990lı yılların başında Doğu blokunda yer almış ve dönüşmekte olan ülkeleri anlamak amacıyla yola çıktılar. İleri Çalışmalar Enstitüsü (Institute for Advanced Studies – IHS) 1994-2005 yılları arası AB genişlemesi üzerine 100 kadar rapor ve çalışma yayınladı. 1973 yılında kurulan Viyana Uluslararası ve Ekonomik Çalışmalar Enstitüsü (WIIW) de çok sayıda araştırma raporu yayınladı.

Türkiye üzerine tartışmalar ise, tabii gerçekleştiği sınırlı çerçevede, tamamıyla farklı bir şekilde gerçekleşti. 25 ve 26 Kasım 2004'te Avusturya Diplomatik Akademisi'nde, Avusturya Avrupa Güvenlik Politikaları Enstitüsü ortaklığında "AB Nereye Gidiyor? Türkiye ve Aşırı Gerilmenin Riskleri" başlıklı bir seminer gerçekleştirildi. Konferans, "AB-Türkiye: Zamanlı Bombanın Patlaması" olarak özetlendi.³¹ Tartışma panellerinin herhangi birinde bir tek Türk katılımcı bile yoktu. Avusturya siyasi partileri, Türkiye'deki benzer partilerin de çok azıyla iletişimde bulunuyor.

Viyana Kapılarında

Kanaatimizce Türkiye üzerine gidilecek bir referandum hata teşkil etmektedir. Bu, Türkiye'nin katılımının avantaj ve dezavantajları, yarar ve zararları üzerine konuşmaya gerek yok anlamına gelmemekte. Aksine, Avusturya referandumuna giderse, önem arz eden pek çok tartışmanın ilk iş olarak rafa kaldırılacağı bilinen bir gerçektir.

AB genişlemesi üzerine geçtiğimiz on yıl içerisinde en çok dikkat çeken Avusturyalı politikacıların kamuoyunu etkileyebilme ve ikna edebilme gücüydü. 1995'te

²⁹ Geografie und WS-Kunde, 8 Gymnasium, „Erde-Mensch-Wirtschaft“, Ed. Hölzl, sayfa 118: “AB'nin Doğuya genişlemesi”.

³⁰ *Foundation Center for Studies on Turkey at the University of Duisburg/Essen*, <http://www.zft-online.de>

³¹ *EU: Türkei – Explosion einer Zeitbombe*. ÖIES – Europaforum 2004, www.oeries.or.at.

Avusturya'nın AB'ye katılımı mevzubahis olduğunda ve doğuya genişlemenin son iki ayağında, Avusturya'nın lider kadrosu, aksini savunan kamuoyu yoklamalarına karşın inançları doğrultusunda hareket etti. Her üç durumda da iş dünyası, işçi sendikaları, akademik enstitüler ve elbet medyada yoğun tartışmalar yaşandı. Kamuoyu bu tartışmalara göre şekillendi –Hırvatistan örneğinde halkın tutumundaki ani değişimde görülebileceği gibi.

Türkiye konusunda ise benzer dinamikler tam tersi istikamette işliyordu. 2004'ten bu yana Avusturyalı politikacılar Türkiye'nin katılımı üzerine ciddi tartışmalara girmekten kaçındı. Şansölye Wolfgang Schüssel, Ekim 2004'te Kronen Zeitung'a verdiği özel bir demeçte “Türkiye'nin üyeliğinin AB üzerindeki etkileri hakkında dürüst, gizlisi saklısı olmayan bir analiz” isteminde bulunurken, “göç, işgücü piyasası, bölgesel fonlar ya da tarım üzerine yeterli bilgiye sahip olmadıkları için soruları yanıtsız bırakmaktan” yakındı.³² Fakat hükümet Türkiye'nin katılımının Avusturya ya da AB üzerindeki etkileri üzerinde herhangi bir araştırma başlatmadı. Aksine, politikacılar kartlarını popüler korkular ve önyargılar üzerine oynadı ve bu sayede konuyu referanduma çekmemek üzere çabalamaya yönelik tüm sorumluluktan kaçındı. Kamuoyu da bu doğrultuda Türkiye'ye karşı düşüncelerini somutlaştırdı.

Türkiye'nin üyeliğini destekleyenlerin rekor bir oranla yüzde 5'te kaldığı bu günlerde, Avusturyalı politikacıların, kendilerini rakipleri önünde zorda bırakacak konulara değinmeyerek Türkiye'nin üyeliğini tartışmadığı bir kısır döngüyle karşı karşıyayız. Bu sebeple Avusturya, sonucundan karşıt oyların baskın çıkacağı bir referanduma ve uluslararası alanda kötü şöhrete doğru adım adım ilerliyor. Eğer Türkler Viyana'nın kapılarında bir kez daha yenilgiye uğrarsa, bu sefer Avusturya kendini tarihçiler tarafından daha eleştirel algılanma ile karşı karşıya bulabilir.

Fakat bu çıkarılacak tek sonuç değildir. Alternatif bir senaryo Avusturya kamuoyunun, politikacıların, iş dünyasının, akademik camianın ve medyanın – kısaca fikir önderlerinin - Türkiye'nin üyeliğinin AB ve Avusturya'ya etkilerini sorgulamaya başlamasıyla oluşabilir. Avusturya'daki iş dünyasının doğuya genişlemeyle elde ettiği kazançlar göz önüne alındığında, kazançlı bir Türkiye girişiminin yeni bir pazar açıp açamayacağı tartışılmalıdır. Aşırı sağ cenah medeniyetler çatışması tezi altına sığındığında, fikir önderleri Türkiye'deki değişime daha tarafsız bir açıdan yaklaşabilmeli ve bu değişimin düşünce özgürlüğü, kadın ve etnik azınlıkların haklarına yansımaları algılamasını yine aynı tarafsızlıkla irdeleyebilmelidir. Eğer hala Avusturya'nın koruması gereken kazançlar varsa, fikir önderleri referandumda çıkacak Hayır oyu dışında başka alternatifler olup olmadığını da gözden geçirmelidir.

Bahsi geçen konulara layıkıyla eğilecek cesareti göstererek ve sınırlandırılmamış bir tartışma için gereken siyasal ortamı yaratarak, Avusturyalı politikacılar bu kez Avusturya'nın kazançlarını ortaya çıkaran daha aydın bir görüşü kamuoyuyla paylaşabilir.

³² Der Standard, 11 Ekim 2004.